

JANERIK LARSSON:

Det möjligas konst

I denna artikel analyserar Janerik Larsson den politik som Ronald Reagan fört i USA och Margaret Thatcher i Storbritannien. De har framför allt ändrat det "politiskt möjliga" i respektive länder.

Precis som förr – fast litet mindre och ett nytt språkbruk. Så kan man beskriva både Margaret Thatchers 4 1/2 år vid makten och Ronald Reagans tre år i Vita huset.

Det är ett kontroversiellt betyg. Anhängare till Thatcher och Reagan har åtskilligt att invända.

1. Visserligen har de båda samma politiska retorik, men övriga omständigheter för deras maktutövning försvårar jämförelser.

2. Framförallt Thatcher, men i hög grad också Reagan, har förändrat det "politiskt möjliga" i respektive länder. Det politiska tänkandet, den allmänna debatten har påtagligt förändrats.

Flera av välfärdsstatens dogmer, tex att ytterligare några byråkrater, ytterligare understöd och statsanslag kan lösa alla problem, har raserats nästan helt och hållet.

Både Thatchers och Reagans politiska motståndare befinner sig i en djup ideologisk kris. I båda fallen (labour i UK och demokraterna i USA) är den enda användbara politiska linjen anklagelser mot de regerande för social okänslighet, för att ha påtvingat de fattigaste i samhället onödigt lidande genom sin politik.

Men denna kritik mot Thatcher visade sig inte hålla måttet då den prövades i parlamentsvalet i juni 1983. Thatchers seger blev mycket stor – i mandat räknat. Och som det brittiska valsyste- met är konstruerat är det nästan helt menings- löst att räkna på något annat sätt. Väl- jarna tar nämligen hänsyn till valsyste- met (enmansvalkretsar där den som fått flest röster vinner mandatet) och pas- sade därför på att ge labour ett gediget underbetyg genom att ge alliansen libe-

Janerik Larsson gav 1983 ut boken "Ett annat England".

raler/socialdemokrater sitt stöd inte minst i säkra toryfästen.

Myten om att valet "gick dåligt" för Thatcher är i sanning en myt.

Men, för att återvända till den inledande tesen, är det så att varken Thatcher eller Reagan gjort något särskilt för att uppnå de resultat de sagt sig eftersträva?

Svaret på den frågan beror givetvis på vad man anser viktigt. Men om man för ett ögonblick bortser från alla sådana nyanser så är svaret nog, ärligt talat, nej.

Varför har Thatcher och Reagan inte i sin praktiska politik lyckats genomföra det de sade sig eftersträva?

Svaret är egentligen mycket enkelt: även om ramarna för det politiskt möjliga vidgats så har detta i högre grad gällt det politiska språket, retoriken om ni så vill, än de konkreta politiska åtgärderna.

Den offentliga sektorn har inte minskat vare sig i UK eller USA. Skattestrycket har inte minskat vare sig i det ena eller andra landet. Tvärtom.

I både USA och UK finns det ekonomiska styrkefaktorer som hjälpt till att klara av situationen. Nordsjöoljan har varit ett ekonomiskt-politiskt plus för Thatcher. Utan detta styrkebälte hade en hel del åtgärder inte varit möjliga.

Den riktigt hårda nöten för Thatcher, Reagan – och deras efterträdare oavsett vad de heter – utgörs av nödvändigheten att vidta åtgärder som drabbar de breda grupper som hittills klarat sig väl.

I UK har reallönen för dem som har jobb stigit under hela Thatchers regeringstid. Den lilla minoritet som blivit arbetslös har inte förlorat jobben på grund av Thatchers politik utan till följd av konjunkturnedgången som i sin tur har internationella förklaringar. De an-

ställda som upplevt sina jobb som föga hotade har blivit mindre strejkbenägna och har accepterat en lägre inflationstakt. Men höjd reallön har de fått. Fackföreningar i alla länder representerar dem som har jobb; intresset för de arbetslösa är enbart förbehållet högtidstal och demonstrationer.

Tvärtom kan man hävda att den framgångsrika kampen mot inflationen i UK och USA bidragit till att minska klyftan mellan dem som har jobb och dem som inte har jobb.

Men hotet mot framtiden utgörs av alla de förmåner som de breda intressegrupperna skrivit ut till sig och som nu på något sätt skall finansieras. De förmånerna administreras ineffektivt och redan en effektivisering inom denna del av den offentliga sektorn upplevs som ett hot av viktiga väljargrupper.

Den slutsats man kan dra av detta är att trots den styrka Thatcher och Reagan haft och har så är det näst intill omöjligt att i ordnade former ge sig i kast med den "revolution i små steg" som Mats Svegfors talat om – och som givetvis i än högre grad gäller Sveriges förhållanden.

Medelvägen är den enda politiskt möjliga vägen och därför har både Reagan och Thatcher valt den vägen. De kritiserar för detta från alla håll – men deras ställning i opinionsmätningarna är hög. Ty de tycks förena de båda egenskaper som man efterlyser hos politiska ledare i västdemokratier: att både äta kakan (i retoriken minska offentliga sektorn, sänka skatterna etc) och ha kakan kvar (ett omfattande förmånsnät som inte alls ens främst gäller de fattiga och de svaga utan som utgörs av subventioner till medel- och överklasserna).

Massmedia spelar med i spelet, ty det är ett spel, när Reagan och Thatcher anklagas för att ha ställt till med social misär etc. Thatcher har sannolikt gjort mera än någon brittisk politiker efter kriget för att motarbeta social misär och har dessutom satsat mera i reala penningmätt mätt än någon företrädare på hälsovårdssektorn m.m. Även Reagan har ökat de sociala utgifterna, stödet till den mångfald program vars främsta mottagare dels är de byråkrater som administrerar dem dels grupper som i och för sig skulle leva på en historiskt sett mycket hög standard bidragen förutan.

Den svåra lågkonjunkturen har givetvis skapat en del akuta problem i Storbritannien. Men dessa är utanför det politiskt hanterbaras ram. Det faktum att fackföreningar och företagsledningar i samverkan prissatt sig bort från stora delar av världsmarknaden – inklusive den brittiska hemmamarknaden – kan inte 10 Downing Street göra särskilt mycket åt – om man inte har möjligheten som i

Sverige att hela tiden devalvera bort problemet.

I USA har Reagan visat sig vara den främste keynesianske politikern i världshistorien. Han har nu "blåst på" en högkonjunktur som främst avser att vinna valet i november. Men man ska kanske inte helt utesluta att Reagan åstadkommer en så hög och långvarig tillväxt att även USAs stora budgetunderskott blir hanterbart utan att man på allvar ställer frågan hur ekonomin skall hanteras för att undvika hyperinflation och massarbetslöshet.

Å andra sidan, och det är kanske till slut det viktigaste, så innebär kanske regeringar som Thatchers och Reagans att ramen för "det politiskt möjliga" fortsätter att vidgas. I så fall kommer motståndarnas position att alltmer försämrans. Då kan läget uppstå då de små stegens revolution börjar ändra färdriktning. Men än är vi inte där i USA och UK.

Går det ens att komma dit i Sverige?